

М. І. Ключек, бібліотекар ЗОШ № 112, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.

КРЕАТИВНІ МЕТОДИ СПІВПРАЦІ ШКІЛЬНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ ТА ВЧИТЕЛІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, дедалі більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Отже, загальноосвітній початковий заклад має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Патріотизм (від латинського *patria* — країна, вітчизна, батьківщина) — це любов і відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Історичне джерело патріотизму — це формування зв'язків з рідною землею, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою. Нині патріотизм має дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості й ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття на конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми справами та способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще.

Відомо, що основні риси громадянина формуються у молодому віці, під впливом загальнонародних, національних цінностей у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють: сім'я, різноманітні колективи, школа.

Патріотичний напрямок роботи був і залишається пріоритетним у вихованні підростаючого покоління й у шкільній бібліотеці. Адже патріотизм — це відчуття того, що в моєму класі, школі, сім'ї, селі, країні все стосується мене. І все залежить від мене.

Аби на наших очах не виростало покоління молодих людей, позбавлених національної гідності, коли насаджується безкультур'я, нівелюється совість, деградується мораль, честь, справедливість, починати виховувати дитину треба відразу з пелюшок, прищеплювати їй любов до рідної мови, пісні, культури, а з віком — до історії. Варто й самому знати історію та культуру, мати любов до всього українського. За недостатньої сформованості національної самосвідомості виникає оманливе, ілюзорне відчуття «меншовартості», «другорядності» рідної мови, культури, зрештою самого себе, що породжує комплекс національної

“Виховання дітей — найважливіша галузь нашого життя. Наші діти — це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію.

А. С. Макаренко

і громадської неповноцінності, відсутність почуття власної гідності й гордості. Це нерідко призводить до збочення з правильного життєвого шляху — люди стають егоїстами, обивателями, пристосованцями, різного роду перевертнями.

Один проповідник говорив: те, що закладеш років до 12–14, залишається на все життя; те, що до 18, — залишається на певні роки, а те, що після 18, — одноднівка — людина запам'ятала й дуже швидко забула.

Закономірно, що важливе місце в громадянському вихованні, пробудженні національної свідомості учнів посідає шкільна бібліотека. Бібліотека — це, насамперед, книга. І головна місія бібліотечної професії — зробити книгу засобом виховання.

Своїми цілями вважаю:

- * формування патріотичних почуттів і громадянської самосвідомості дітей і підлітків через залучення до читання шляхом упровадження інноваційних форм роботи та використання традиційних, а також засобами творчої співпраці бібліотекаря та педколективу;
- * виховання любові до книги, до рідного слова, до культури рідної країни.

Форми й методи просування книги та читання громадянського спрямування в бібліотеці найрізноманітніші, починаючи з книжкової виставки до проведення масового заходу. Бібліотека намагається поповнювати свій фонд літературою та інформацією військової, історичної, екологічної та краєзнавчої тематики через проведення акції «Подаруй книгу бібліотеці». Велику увагу приділяють бесідам, особливо індивідуальним, під час видачі книг.

Громадянське виховання — це активний і цікавий напрямок у нашій роботі. У бібліотеці створюються й постійно оновлюються такі книжкові виставки: «Що ти знаєш про державні символи України?», «Кривий Ріг — моє місто», «Сторінки незабутньої спадщини», «Література Придніпров'я», «Творці історії України», «Афганістан болить в моїй душі...», «Звичаї і обряди українського народу» та багато інших. Ці виставки мають історичний та пізнавальний характер. Допомогають розкриттю тем з історії, народознавства, краєзнавства. Після бесід біля виставок видача книг завжди збільшується.

Патріотизму не можна навчити. Його треба виховувати в повному сенсі цього слова з пелюшок, коли образне слово, емоції, почуття означають більше, ніж розум. Роль книги й бібліотеки в цьому виховному процесі вкрай важлива.

Формування активної моральної та громадянської позиції, зміцнення зв'язків між поколіннями, безсумнівно, починається в сім'ї. Як відомо, любов до Батьківщини починається з любові до своєї сім'ї, свого дому, до своєї школи. Вона поступово зростає. З віком вона проявляється до свого міста, до свого села, до рідної природи, до своїх земляків, а дозрівши, стає свідомою любов'ю до своєї країни та її народу. Виховання громадянина спрямоване також на виховання в учнів шанобливого ставлення до батька, матері, дідуся, бабусі, інших родичів. Суть цього чудово передав А. С. Макаренко, який писав: «**Виховання дітей — найважливіша галузь нашого життя. Наші діти — це майбутні громадяни нашої країни й громадяни світу. Вони творитимуть історію. Наші діти — це майбутні батьки й матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками й матерями. Але це не все: наші діти — це наша старість. Правильне виховання — це наша щаслива старість, погане виховання — це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми, перед усією країною.**»

Збереження та передача досвіду минулих поколінь є на сьогоднішній день однією з актуальних завдань. Цікавим був захід, проведений у 4-му класі нашої школи «Сторінки старого альбому». Діти приносили фотографії батьків, дідуся та бабусь, прадідусів та прабабусь і розповідали про їхні життєві долі своїм однокласникам. Ті діти, предки яких були учасниками Другої Світової війни, розповідали про них із гордістю.

Підготовлено усний журнал із мультимедійною презентацією «Сім'я в житті письменників». Дітям запропонували намалювати своє генеалогічне дерево, а допомагали їм у цьому батьки, які з ентузіазмом оформляли плакати, альбоми.

Стратегічною метою функціонування нашої бібліотеки є збереження бібліотечного фонду як національного багатства. У тісному контакті з класними керівниками ця робота дає позитивні результати. За останні роки значно зменшилася кількість загублених та пошкоджених підручників.

Було б ідеально, якби фонд бібліотеки повністю відповідав змістові й завданням національного виховання, віковим інтересам та особливостям дітей, забезпечував виконання шкільних програм. На жаль, існує протиріччя між новими програмами й обмеженими можливостями бібліотекаря для задоволення читацьких інтересів, потреб учнів і педагогів. До нових програм з української

літератури введено твори невинуватено замовчу-ваних письменників: А. Чайковського, М. Вороно-го, Є. Плужника, В. Стуса, Б. Лепкого, Т. Осьмач-ки, В. Барки, Є. Маланюка, О. Теліги та багато інших. Проте в бібліотеці не вистачає ні текстів творів нововведених до програми письменників, ні літературознавчих і методичних праць. У таких випадках на допомогу приходить мережа Internet.

В організації роботи з формування патріотич-ної самосвідомості значну роль відіграє краєзнав-ство. У нашій школі працює краєзнавчий гурток «Спадщина». Вихованці гуртка часто подорожу-ють Україною, знайомлячись із цікавими історич-ними та культурними місцями. Подорожуючи рід-ною країною, учні долучаються до культурної, ду-ховної спадщини свого народу, до них приходить розуміння того, що і вони — українці, нащадки славних предків, носії культурності та духовності. Гурток також знайомить дітей з побутом та культу-рою Дніпропетровщини, з найважливішими подіями історії нашого регіону, з його культурою, традиці-ями, а це сприяє вихованню громадянина. Я працюю в тісному контакті з учителем географії, керівником гуртка. На засіданнях краєзнавчого гуртка виступаю з оглядами та презентаціями краєзнавчої літератури. Діти роблять закладки з невеликими відгукami про краєзнавчу книгу, беруть участь у конкурсах чит-ців віршів поетів Придніпров'я, конкурсах малюн-ків до Дня визволення Дніпропетровщини та Укра-їни від німецько-фашистських загарбників.

До пам'ятних дат кожного року в класах прохо-дять уроки мужності. Бібліотека надає інформаційну допомогу вчителям та дітям у підготовці до цих уро-ків. На уроці мужності «Мій рідний край у роки ві-йни», проведеному з вихованцями краєзнавчого гурт-ка «Спадщина», діти познайомилися з двічі Героями Радянського Союзу — уродженцями Дніпропетров-щини, хронікою визволення нашого краю. Учні роз-повідали вірші на воєнну тематику, дивилися доку-ментальний фільм режисера О. Довженка. В резуль-таті відчутніше постав жах війни й зросла повага до тих, хто воював за мир і свободу. Бібліотека ра-зом із педколективом активно спрямовує свою роботу на виховання поваги до ветеранів Другої Світової ві-йни, увічнення пам'яті про героїчні події воєнних ро-ків за допомогою екскурсій по місцях бойової слави Кривого Рогу, створення та функціонування в школі Музейної кімнати Бойової Слави. Відвідування Му-зейної кімнати сприяє формуванню в учнів почуття гордості за своїх славетних земляків, виховуючи в них любов до України, до свого міста, до рідної школи.

З метою закріплення знань з історії України, розвитку почуття патріотизму, виховання любові до рідної землі та її захисників мною та класним керівником 3-го класу був проведений виховний захід до Дня захисника Вітчизни «Україна — наша мати, її треба захищати», в ході якого учні подиви-лися відеофільм про сучасних захисників Вітчиз-ни «Я тобі наказую жити. Присвячується воїнам АТО», переглянули фрагмент історичного фільму «Вогнем та мечем», обговорили повчальну каз-ку В. Сухомлинського, слухали патріотичні пісні.

Щоб привернути увагу до героїчного минулого українського народу, боротьбу козацтва з татаро-ту-рецькими набігами та з метою реклами книги Андрія Чайковського «За сестрою», активом бібліотеки під ке-рівництвом бібліотекаря створено буктрейлер на цю книгу. Прем'єра буктрейлера відбулася в 7-му класі під час вивчення творчості Андрія Чайковського.

У школі діє волонтерський загін «Палаю-че серце», учасники якого беруть участь у різно-манітних громадських акціях, вітають ветеранів та учасників війни зі знаменними датами й по-діями. Учні школи вітають також ветеранів-учи-телів зі святами, цим самим висловлюючи подя-ку за нелегку вчительську працю й демонструючи пошану до людей похилого віку.

Великий інтерес викликають у читачів години інформації та огляди, підготовлені мною та вчителя-ми-словесниками. Ми проводимо огляди літератури для різних вікових груп: «Образ солдата в літерату-рі», «Діти воєнної доби» та інші. Пізнавальним був захід «День військової книги». Учні познайомилися з біографіями й творчістю письменників і поетів-фронтовиків. Зацікавившись їхньою творчістю, діти прочитали твори В. Бикова, Б. Васильєва, Ю. Дру-ніної, Ю. Збанацького, К. Симонова та інших.

Важливим напрямком виховання громадянина є екологічне виховання. З давніх-давен природа була основою життя людини. У цьому напрямку бібліоте-ка проводила такі заходи: постійно діюча виставка «Природа є життя, а бачити життя — чи не найкраща в світі насолода»; конкурс малюнків «Збережемо Зем-лю блакитною та зеленою», участь у заходах до Дня Цивільного захисту, інформаційне забезпечення ви-ховних годин і т. д. З метою розширення та перевірки знань про природу в шкільній бібліотеці було прове-дено екотур «Світ навколо тебе». Учні 7-го класу здій-снили уявну подорож нашою планетою, під час якої їм знадобилися знання про рослинний і тваринний світ.

Ми також розглядаємо громадянське вихован-ня як процес формування особистості, яка відчу-

ває себе морально й фізично здоровою. Під час проведення інтегрованого уроку (основи здоров'я + бібліотечний урок + позакласний час) разом із класоводом 4-го класу учням були представлені книги Антона Алатона із серії «Невидимий світ». Оповідання цієї серії виховують інтерес до читання, бережливе ставлення до свого здоров'я, стійку мотиваційну установку на здоровий спосіб життя. Якщо книги про пригоди дівчинки Майї і раніше користувалися великим попитом, то після проведення цього уроку в класі не залишилося жодного учня, який не прочитав би книги із цієї серії.

Основна з підвалин, на яких стоїть духовність нації і нація взагалі, — це мова. Допоки живе мова, живе й народ. Основним змістом роботи школи, в тому числі й шкільної бібліотеки, має бути інтенсивна мовна практика, робота з розвитку мовлення учнів. У зв'язку з цим наочність бібліотеки вже давно переоформлена українською мовою, мовою спілкування в школі є українська. У бібліотеці оформлено такі виставки: «Рідна мова — чисте джерело», «Слова. В них мудрість вічна і любов жива», «Наш скарб — рідна мова!». Разом з учителем української мови й літератури до Дня рідної мови підготовлено і проведено захід «Що за диво, наша мова!», мета якого — викликати патріотичні почуття, пошану до рідного слова.

Вже стало традицією відзначати в перші березневі дні День народження генія українського народу — Тараса Григоровича Шевченка, який є символом України, прикладом справжнього патріота і громадянина. Бібліотека бере активну участь у проведенні шкільного Шевченківського тижня. Тут функціонує постійно діюча книжкова виставка «Вічний як народ». Для учнів працювала виставка-кросворд за творами Т. Шевченка «Якщо зможеш, відгадай», відбулася декламація віршів, мультимедійна презентація «Пам'ятники Шевченку». До 200-річчя з дня народження Кобзаря з учнями 6-го класу проведено літературно-музичну композицію «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття». Глядацькій увазі були представлені документальний фільм про Т. Шевченка, вірш «Заповіт» у виконанні Богдана Ступки, інші вірші у виконанні учнів класу, прозвучали пісні на слова Кобзаря.

Відомий український педагог В. Сухомлинський перший за радянських часів звернувся до громадянського виховання як до головної педагогічної проблеми. 1970 року вийшла його книжка «Народження громадянина», де основою громадянської свідомості є моральність особистості. Саме

■ Шануємо великого Кобзаря

В. Сухомлинському належать такі слова: «Школа стає справжнім осередком культури лише тоді, коли в ній панують чотири культи: культ Батьківщини, культ людини, культ книжки, культ рідного слова». До річниці від дня народження великого педагога та з метою популяризації його художньої спадщини в 4-му класі проведено інтегрований урок «Людина починається з добра» (бібліотечний урок + урок позакласного читання).

Одним із найцікавіших і вдалих масових заходів, проведений бібліотекою у творчому тандемі з учителями початкової школи та вчителем музики, став народознавчий захід під час зимових канікул «Різдвяні зустрічі. Обряди і традиції». Школярі знайомилися з культурною спадщиною України: традиціями, звичаями, обрядами. На заході звучали також пісні, колядки, щедрівки. На дітей чекали

вікторини, загадки, різноманітні розваги. Не залишилися учасники заходу й без різдвяних подарунків.

У сучасних умовах школа об'єктивно є провідним фактором залучення молоді до національної культури та традицій. Тут закладаються основи національної самосвідомості та духовності, прищеплюються любов до рідної мови, повага до свого народу, його історії, культури.

Школа — це навчальний заклад, який виховує дітей за допомогою слова та книги. Важко переоцінити роль шкільної бібліотеки у формуванні громадянської компетентності учнів, любові до рідної землі, готовності до праці в ім'я України, передачі молодому поколінню надбань нашого народу, багатств духовної культури, формуванні фізично й морально здорових громадян України.

Бути громадянином означає:

- ✱ Любити свій народ
- ✱ Берегти рідну природу
- ✱ Володіти українською мовою
- ✱ Поважати інші народи
- ✱ Виховувати найкращі моральні якості

- ✱ Вести здоровий спосіб життя
- ✱ Вірити в майбутнє нації
- ✱ Працювати на користь народу

ДЖЕРЕЛА

1. *Верхунова Л. Ю.* Роль шкільної бібліотеки у формуванні національної свідомості, любові до рідної землі засобами книги у процесі позакласної роботи / Л. Ю. Верхунова // Шкільна бібліотека. — 2002. — № 8. — С. 120–122.
2. *Колісник Є.* Виховувати громадянську позицію / Є. Колісник // Шкільна бібліотека. — 2004. — № 4. — С. 23–25.
3. *Концепція громадянського виховання особистості в умовах української державності* // Дошкільне виховання. — 2003. — № 2. — С. 3–8.
4. *Московенко О.* Бібліотека і національне виховання учнів / О. Московенко // Шкільна бібліотека. — 2002. — № 7. — С. 3–6.
5. *Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства* // Директор школи. — 2003. — № 29. — С. 16–18.
6. *Сухомилинский В. А.* Как воспитать настоящего человека / В. А. Сухомилинский. — М.: Педагогика, 1990. — 288 с.

Як за допомогою ІКТ налагодити взаємозв'язок з учнями та їхніми батьками?

Відвідайте 4 майстер-класи від «Дистанційної Академії» та дізнайтеся всі тонкощі!

Керуйте класом, розповідаючи історії. Сервіси сторітеллінга

Не читайте нудні лекції, розповідайте мотиваційні історії, які спонукають до дії.

Віртуальні екскурсії

Ви опануєте мистецтво створення фото та відеоекскурсій, інтерактивних 3D-турів та віртуальних панорам.

Лонгрід: створення та використання в навчальному процесі

Ми розглянемо як лонгрід, може допомогти у навчальному процесі.

Сервіси для створення «живих» книг

Спробуйте і переконайтеся наскільки це просто і красиво.

- 1 Запишіться на майстер-клас на сайті: www.d-academy.com.ua
- 2 У зазначений день підключайтесь до віртуального майстер-класу та робіть усе разом із «Дистанційною Академією».

Вартість одного майстер-класу

150 грн

Вартість чотирьох майстер-класів

450 грн

Усі учасники отримають сертифікати!

Поспішайте записатися! До зустрічі онлайн! www.d-academy.com.ua

Якщо у вас виникли запитання, зв'яжіться з нами:

✉ e-mail: tutor.d.academy@gmail.com

☎ тел: (057) 731-96-34

Дистанційна
академія